

ceptatus est, non solum esset schismaticus, sed etiam hæreticus, non enim solum scinderet unitatem Ecclesiæ sicut illi, qui a principio eligunt duos pontifices, de quibus nescitur quis sit verus pontifex, sed etiam addit perversum dogma, quia negat habendum pro pontifice, et pro regula fidei illum quem Ecclesia acceptavit. Unde in his habet locum id quod docet Hieronymus super caput iii ad Titum, et ex illo S. Thomæ 2-2, quæst. xxxix, art. i ad tertium, quod nullum schisma est quod non sibi aliquam hæresim confignat, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. Itaque licet schisma distinguatur ab hæresi, tamen plerumque cum hæresi conjungitur et parat viam ad illam, et in præsenti qui propositionem illam negaret non esset pure schismaticus, sed etiam hæreticus, quod etiam censet Suarez ubi supra solutione ad quartum.

XLV. Ad primam confirmationem respondetur, quod de pontificebus antiquis, vel nobis constat fuisse acceptatos ab Ecclesia, quia id vidimus, aut aliqua eorum definitio remansit, in qua declarando aliquid de fide simul declaratum reliquerunt se fuisse regulam fidei; vel nobis non constat de tali acceptance Ecclesiæ, aut definitione ab ipsis facta. Si nobis constat, eodem modo erit de fide quod illi in particulari fuerint pontifices, sicut modo est de fide quod iste in particulari sit pontifex. Si vero id non constat per accidens non erit de fide quoad nos, sed tantum per historiam humanam id tenebimus, licet enim tunc veram Ecclesiæ fuisse constat, tamen per accidens quia non constat de acceptance facta ab Ecclesia circa illum pontificem in particulari, non credimus de fide illum fuisse papam in particulari; de se tamen est materia de fide

quotiescumque ipsa acceptatio Ecclesiæ nobis innotescat, vel aliqua definitio ipsius papæ, quæ tamquam effectus infallibilis ipsius demonstrat ipsum, qui definivit vere fuisse papam, sicut credimus hoc vel illud Concilium transactum fuisse legitimum, quia ejus definitiones acceptamus, et ipsius confirmationem videmus.

XLVI. Ad secundam confirmationem respondetur, non debere admitti, quod pontifex hoc ipso quod est hæreticus, ante declarationem Ecclesiæ desinat esse papa, licet aliqui id videantur tenere, de quo articulo sequenti. Quod ergo versatur in opinione est, an facta declaratione Ecclesiæ, quod papa sit hæreticus deponatur ipso facto a Christo Domino, vel ab Ecclesia debeat fieri depositio. Cæterum antequam Ecclesia id juridice declaret, semper pro papa est habendus, ut sequenti articulo amplius patebit.

ARTICULUS III.

Utrum papa deponi possit ab Ecclesia, sicut ab eadem eligitur; et in quibus casibus?

I. Suppono pontificem triplici modo posse pontificatum amittere. Primo, per mortem naturalem: secundo, per voluntariam cessionem: tertio, per depositionem. De primo nulla est difficultas: de secundo extat textus expressus in capite primo de renuntiatione in sexto, ubi determinatur pontificem posserenuntiare pontificatui, sicut fecit Cœlestinus quintus; et a pontificibus dubiis id postulatum est in Concilio Constantiensi ad tollendum schisma, quod et fecerunt Gregorius XII, et Joannes XXIII. Nec videtur esse necessarium ad hoc Ecclesiæ consensum, ut di-

cit Bellarminus lib. ii de Romano pontifice, cap. xxix, in fine, sed etiam ipso non expectato posse pontificem cedere, ut sentit Suarez disp. x, sect. vi; Azorius tomo ii, lib. iv, cap. vi, quia pontifex non respicit Ecclesiam tamquam superiorem cuius obedientia adstrictus sit ne renuntiet, sicut alii episcopi, qui tamen ad renuntiandum non suæ Ecclesiæ, sed pontificis qui superior est, consensum petunt. Pontifex autem cum nullum superiorem habeat, a nullo exigere debet de necessitate consensum, licet ut id matura deliberatione fiat, cum sit res gravissima, non est dubium quod cum magna consultatione fieri debet, et ob causas urgentissimas: an vero aliquando teneatur papa in conscientia cessionem istam facere, infra discutitur. De tertio modo amittendi pontificatum multæ se offerunt difficultates tractandæ, quas ut breviter transcurramus, ad duo præcipua capita difficultates omnes reducimus, scilicet in quibus casibus depositio habeat locum; et secundo a qua potestate debeat fieri hæc depositio. Et quoad primum tres præcipui casus numerantur, in quibus depositio papæ locum habet. Primus est, in casu hæresis, seu infidelitatis: secundus, in casu perpetuae amentiae: tertius, in casu dubii de valore electionis.

II. Circa casum hæresis multa disputant theologi, et jurisprudenti, quæ ad longum prosequi locus non est; est autem concors doctorum sententia propter hæresim posse papam deponi, quos in discursu difficultatis referemus. Expressus textus in capite Si papa xl distinctione, ubi dicitur: «Culpas pontificis redargere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus, a nemine judicandus, nisi deprehendatur a fide devius. «Quæ exceptio manifeste significat in casu hæresis de papa

ferendum esse judicium. Idem confirmat epistola Adriani II, relata in octava Synodo generali, actione vii, ubi Romanum pontificem a nemine judicatum dicit; Honorio vero anathema dictum fuisse ab orientalibus, quia fuerat in causa hæresis accusatus, propter quam solum licitum est minoribus majorum suorum moribus resistere. Similiter etiam S. Clemens papa in epistola prima inquit, D. Petrum docuisse hæreticum papam esse deponendum. Ratio est, quia ab hæreticis tenemur nos segregare ad Timoth. iii: *Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem devita.* At vero qui manet in pontificatu non est vitandus, sed potius illi uniri, et communicare tenetur Ecclesia tamquam supremo capiti suo; ergo si papa est hæreticus, vel tenetur Ecclesia illi communicare, vel debet a pontificatu deponi. Primum autem est in evidentem Ecclesiæ destructionem, et importans intrinsece periculum errandi in toto regimine ecclesiastico, si Ecclesia teneatur sequi caput hæreticum: imo cum hæreticus sit Ecclesiæ hostis, hoc jure naturali potest Ecclesia agere contra papam, scilicet jure defensionis, quia defendere se potest ab inimico suo, qualis est papa hæreticus; ergo et agere contra illum; ergo secundum omnino debet fieri scilicet, quod talis papa deponatur.

III. Dices: Christus Dominus toleravit in cathedra Moysis, et homines infideles, et hæreticos, quales erant Pharisei, Matth. xxiii: *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, et Pharisæi, omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite.* Pharisæos autem hæreticos fuisse, et perversa dogmata tenuisse secundum varia superstitiones, et traditiones auctor est Hieronymus in caput octavum Isaiæ: et eorum errores anno

tat enim Epiphanius in Panario, libro i, cap. xvi; Josephus de bello Judaico lib. ii, cap. vii ad finem; Baronius in apparatu annalium, cap. vii: ergo etiam super cathedram Petri tolerandus est hæreticus, et infidelis, nec enim ipse hæresim, aut errorem definire potest, et sic semper Ecclesia libera manebit ab hæresi. Respondetur Christum Dominum non præcepisse quod Pharisæi, etsi declarentur ut hæretici tolerantur in cathedra Moysi, vel cuiuscumque alius hæreticus, aut infidelis in sacerdotio, et pontificatu, sed sub conditione quod illi tolerantur. Et si nondum sint declarati, et depositi a cathedra, debent fideles eos audire, et obedire, quia adhuc retinent potestatem, et jurisdictionem suam, si tamen Ecclesia velit illos declarare ut hæreticos, et non amplius tolerare, Christus Dominus non prohibet in præfatis verbis.

IV. Sed dubitatur, an in quocumque casu hæresis, et quomodo cumque papa hæreticus sit, possit deponi; an vero aliquæ conditions requirantur sine quibus hæresis sola non sit sufficiens ad deponendum pontificem. Respondetur pontificem non posse deponi, nec amittere pontificatum, nisi duæ conditions concurrent, scilicet quod hæresis non sit occulta, sed publica, et juridice notoria; secundo debere esse incorrigibilem, et pertinacem in hæresi. His duabus conditionibus stantibus potest pontifex deponi, non vero sine illis, et quantumcumque interiorius infidelis non sit, si tamen exteriorius tamquam hæreticum se gerat, potest deponi, et sententia depositionis erit valida. Et de prima conditione aliqui etiam inter catholicos dissentient existimantes quod etiam propter hæresim occultam pontifex amittit jurisdictionem pontificalem, quæ fundatur in vera fide, et recta confessione ejus, et pro hac senten-

tia citantur Turrecremata lib. iv, ii p. a capite xviii, et lib. ii, cap. cii; Paludanus in opusculo de hac re; Castro lib. ii de justa hæreticorum punitione, cap. xxii et xxiii; Simancas de catholicis institutionibus, cap. xxii; Driedo de libertate christiana, cap. xiv et alii. Et quidam ita hoc defendant quod etiam propter hæresim mentalem ipsum putant excidere a pontificatu eo quod ut sit pontifex requirit tamquam necessariam conditionem, quod sit membrum Ecclesiæ, si quidem est supremum caput, et quod conjunctus sit ipsi petræ, super quam fundatur Ecclesia, id est super fidem, et confessionem Petri, sicut enim sine fide etiam mentali, non est Ecclesia, ita neque pontificatus, qui super eamdem confessionem fundatur super quam Ecclesia, et ideo Christus petit a Petro hanc professionem fidei priusquam ei promitteret pontificatum. Et hanc sententiam tribuit Turrecrematæ, et Castro ubi supra Azorius citatus supra, capite septimo.

V. Alii existimant necessarium esse quod hæresis sit externa, et externe probata, ut possita pontificatu deponi; sic Soto in iv, dist. xxii, quest. ii, art. ii; Cano lib. iv de locis, capite ultimo ad duodecim, ubi ne quidem probabile censem oppositum Cajetanus de auctoritate papæ, cap. xviii et xix; Suarez, Azorius et Bellarminus lib. ii de Romano pontifice, cap. xxx. Et fundamentum est, quia hæretici occulti quidem ab Ecclesia non condemnantur, et præscinduntur, sunt partes Ecclesiæ, et cum ipsa communicant in exteriori communicatione, licet non in spiritu interno; ergo etiam pontifex si est occulter hæreticus, non propterea est præcise ab Ecclesia: ergo potest adhuc in ipsa esse caput, sicut adhuc est pars, et membrum, etsi non vivum.

VI. Confirmatur, quia sine fide

exerceri possunt actus ordinis, et jurisdictionis ecclesiasticae in inferioribus sacerdotibus, nam sacerdos hæreticus potest confidere sacramenta, et absolvere in extrema necessitate; ergo non requiretur etiam fides ut pontifex exerceat jurisdictionem suam quidem ab Ecclesia non est depositus, præsertim quia per hoc quod sit hæreticus, non incurrit excommunicationem sicut inferiores, cum non sit capax illius. Ac denique, quia si sit occultus hæreticus, eo ipso caderet a pontificatu, etiam antequam Ecclesia id cognoscet et judicaret; ergo si statim resipisceret per veram pœnitentiam jam non posset exercere munus, et officium pontificis, quia amisit eam dignitatem, nec illa per pœnitentiam a Deo restituitur, sicut restituitur gratia. Quod si non potest exercere; ergo tenebitur cedere pontificatu, quod certe est gravissimum; est enim hoc obligare ut se prodat, quia oportet causam suæ renuntiationis publicare, aut saltem consulere, et plura alia inconvenientia sequentur, si eo ipso quod esset pontifex hæreticus, et occultus pontificatum amitteret, omnia enim essent perplexa, et via ad schismata aperiretur, si non spectato Ecclesiæ judicio, hoc ipso a pontificatu decideret propter culpam ipsi soli forsitan notam.

VII. Et ex hoc etiam solvitur fundamentum contrarium, quia ut aliquis sit pontifex requiritur, quod sit membrum Ecclesiæ secundum exteriorum communicationem, saltem secundum quam sufficienter dicitur aliquis membrum Ecclesiæ in ordine ad exteriorum gubernationem, secundum quam pontifex est caput Ecclesiæ, etsi non participet interiorum ejus spiritum ratione occulta hæresis, vel peccati, et hoc modo sufficit quod sit conjunctus petræ, et Ecclesiæ, scilicet secundum

exteriorem communicationem, quia reputatus ab Ecclesia, ut conjunctus, quidem ab illa non est præcensus, aut declaratus ut hæreticus. Quod vero additur, Ecclesiam non posse manere veram Ecclesiam sine fide interiori, respondetur eodem modo probari posse non remanere posse pontificem in pontificatu sine gratia, et hoc ipso quod incidit in peccatum mortale, quæ fuit hæresis Wiclephi condemnata inter ejus articulos in Concilio Constantiensi, quia sicut Ecclesia universaliter loquendo, non potest carere vera fide etiam mentali, sic etiam non potest carere gratia. Itaque auctoritas pontificatus fundatur super fidem veram, sed non super fidem personalis cuiuscumque personæ, et prout a quolibet secundum sensum suum proferri potest; sed in fide communis Ecclesiæ, in qua pontifex non potest deficere, taliter quod etiamsi personaliter sit hæreticus, ut tamen docet ex cathedra non potest contra fidem docere; in hac ergo fide, quæ est fides cathedræ, et non personæ, et quæ fuit fides Petri, et confessionis ejus, in hac fundatur pontificatus, non in fide personali etiam ipsius personæ pontificis. Ecclesia vero cum importet congregationem omnium fidelium, repugnat quod omnes sint sine vera fide Dei etiam mentali, sicut etiam non possunt omnes fideles esse sine gratia.

VIII. Secunda conditio ut possit papam deponere scilicet quod sit incorrigibilis, et contumax in hæresi patet, quia qui est paratus corrigi, nec pertinax in hæresi, non censemur hæreticus, ut habetur in capite Dixit Apostolus xxiv, q. iii; ergo si papa sit paratus corrigi, nequam tamquam hæreticus deponi debet. Item quia Apostolus solum præcipit vitari hæreticum post primam, et secundam correptionem; ergo si corruptus resipiscat, non est

vitandus, cum ergo papa deponi debeat propter hæresim in vi istius apostolici præcepti, ex eodem sequitur quod si sit corriginabilis non debet deponi. Et quidem cum ante depositionem pontifex moveri debeat ut resipiscat plane si admonitus se correxerit, non videtur posse procedi ad ulteriora deponendo ipsum. Factum etiam Marcellini papæ, ut habetur in capite Nunc autem, xxi distinctione quod etiam supra disputatione præcedenti tractavimus, aliquid juvat, declaratus enim pro infidihi a Concilio episcoporum, tamen quia resipuit, et corrigi voluit in pontificatu mansit, et tamquam pontifex mortuus est postea pro fide; ergo nisi pertinaciter, et incorrigibiliter in hæresi permaneat, non debet a pontificatu deponi. Vide glossam cum Hugone in capite Si papa, citata distinctione XL, ubi hoc idem tenet, et declarat, quod si papa incidens in hæresim, et corruptus, iterum relabatur, potest iterum corrigi; post duas autem correptiones, si postea relabatur, etsi paratus sit corrigi, non est admittendus, sed tamquam incorrigibilis habendus est, et deponendus, quod bene fundat Cajetanus opusculo de auctoritate papæ, capite XXII, in dicto Apostoli: *Post primam, et secundam correptionem devita, sciens quia subversus est hujusmodi*, facta ergo prima, et secunda correptione juxta humandum judicium relapsus, censetur incorrigibilis, et ideo ne infinitum correptiones perducantur, sistitur in secunda habendo ipsum pro incorrigibili post secundam correptionem.

IX. Secundus casus depositionis papæ, est casus perpetua amentiae, quem Cajetanus ponit ubi supra capite. XXVIII, et censet quod si constat de perpetua amentia papa non indiget depositione, neque judicio Concilii generalis, sed censetur

hoc ipso vacare sedes perinde ac si esset mortuus, quia talis vita rationali functus est, propter quod Ecclesiast. xxii dicitur: *Supra mortuum plora, deficit enim lux ejus, et supra fatuum plora, deficit enim sensus*. Et consequenter possunt cardinales ad electionem procedere; sicut si se des vacaret per renunciationem. Et subscriptibit Suarez disputatione decima citata, sectione vi, num. xvii, eo quod perpetua amentia æquivalet morti quoad usum rationis, et libertatis, unde reddit subjectum incapax omnis jurisdictionis, et omnis actionis gubernativæ, quæ sine libertate exerceri non potest. Quæ autem, et quomodo censenda sit perpetua amentia ad theologos non spectat judicare, sed judicio peritorum, et prudentium standum est. Existimo tamen quod quamdiu aliqua amentia censetur humana arte curabilis, non est habenda pro perpetua, et ideo non est papa deponendus propter illam: si tamen non esset humano modo curabilis, sed solum miraculose, censenda esset perpetua ex natura sua, et jure posset alius pontifex elegi. Sicut in matrimonio illa impotentia, aut arctitudo membra censetur matrimonium dissolvere, quæ humana arte curare non potest, sed solum miraculose.

X. Tertius casus depositionis papæ est dubietas de valore electionis pontificis, ad quem casum reducimus omnes illos, in quibus Ecclesia certificari non potest indubitate de suo capite, cum enim ipsi commissa sit electio ejus, habet jus ut certa reddatur de electo in papam, et caput universale. Unde stante dubio potest ipsa tamquam in pontificem non receptum, nec indubitatum agere. Et ratio est, quia quamdiu pacifice, et indubitate non constat de electione, adhuc ipsa electionis actio durare censetur, quia nondum perfecte terminata est, et consumma-

ta, ita ut Ecclesiæ constet de ipsa; ergo potest tunc agere, et judicium ferre circa ipsum electum, quatenus electio ejus adhuc est in dubio, quia Ecclesia habet plenum jus super ipsam electionem, unde quamdiu aliquid restat de electione proper dubietatem ejus, adhuc subest potestati Ecclesiæ id perficere et consummare, et consequenter judicare potest de pontifice dubio. Item, quia non potest Ecclesia obedire papæ, nisi ipsi constet de vero papa, stante autem dubio non constat ipsi de vero papa, et sic non potest ei obediare.

XI. Confirmatur exemplo Concilii Constantiensis, in quo judicatum est de tribus pontificibus dubiis, et duo fuerunt depositi, alter vero renuntiavit pontificatui, et in eodem Concilio determinatum est pontifices debere obedire, et stare decretis Concilii illius legitime congregati, quod intelligendum est circa subjectam materiam, quæ tune tractabatur in illo Concilio, scilicet existentibus pontificibus dubiis, hi enim tenentur obedire Concilio, et sunt illi subjecti, quia Ecclesia judicare potest de dubio pontifice, et tollere schisma, quod inde resultat, quale tune etiam erat. Ad hunc etiam casum reducitur alius quem ponit Cajetanus scilicet si postquam electus est legitimus pontifex, omnes cardinales qui illum elegerunt, morentur, aut ita impedientur, quod non esset qui testificaretur Ecclesiæ de pontifice electo, tunc enim quasi per accidens Ecclesia posset iterum eligere, quia non est certa de pontifice electo, nec certificari potest, unde censetur esse dubius pontifex. Et similis casus esset, si cardinales post electionem vellent rem vertere in dubium, et generaretur schisma, tunc enim Ecclesia posset de illo negotio cognoscere, quia adhuc ipsa non certificatur de

vero, et indubitate papa, et sic ad tollendum schisma, potest illud dubium de electione judicare, quem casum ponit Suarez ubi supra. Et denique in omni eventu, quo datur rationabile dubium de veritate papæ, aut electionis ejus, ad Ecclesiæ am pertinet id judicare, non quia est superior pontifice, etiam si in re verus pontifex sit, sed quia est superior electione pontificis, et omnibus dubiis, quæ ex illa resultare possunt, per accidens autem est superior eo, qui in re est verus pontifex.

XII. Dices: Quid si Ecclesia judicet non esse verum pontificem eum qui vere, et in re coram Deo est pontifex, sed dubitatur de illo, tunc ille jam accepit a Christo Domino potestatem supremam Ecclesiæ; hanc enim habet ex vi electionis rite factæ in re; ergo quamvis Ecclesia illum deponat, non poterit ab illo auferre potestatem a Christo Domino datam; hæc enim sine ipsius electi culpa perdi non potest, et sic si Ecclesia procedat ad aliam electionem, erunt tunc duo in Ecclesia habentes in re, et coram Deo supremam potestatem Ecclesiæ, quæ est impossibile, cum ex Christi Domini institutione tantum unus debeat esse supremus pastor: ergo non potest ex ipsius actione duobus conferri illa suprema potestas in re.

XIII. Respondeatur sine dubio Ecclesiæ posse judicare, et deponere pontificem, qui in re est innocens, probatur tamen nocens, sicut si in re non esset hæreticus, exterius tamen probaretur juridice esse hæreticum, posset haberi pro non pontifice, quia sicut existente vera culpa amittere potest pontificatum, non quando illam commisit, et nondum ab Ecclesia judicata est, sed quando ab Ecclesia declaratur, ita licet in re non habuerit illam culpam, si tamen ex declaratione Ecclesiæ illam